

Den massmediala förortsdjungeln

Representationer av svenska förortsmiljöer

MAGNUS DAHLSTEDT

De utgör ett nytt släkte, storstadens vildar. Gatorna och husen, gränderna och gårdarna utgör deras jaktmarker. Vad dalar och berg är för den naturlige vilden är gator och hus för dem. Slummen är deras djungel, den djungel där de lever och går på rov.

Jack London 1903:198

Det handlar om unga män i miljonprogrammets förorter där subkulturerna börjar likna maffians. Hammarkullen nordost om Göteborg grönskar och blommor. Man kommer hit med spårvagnen, kliver upp på torget och möter hela världen i en by byggd i betong. Hundratals parabolantenner sticker ut som stora öron från huskropparna, riktade mot en annan värld. Ytan är färggrann, varm, exotisk. Livet under den hårt och farligt.

Dagens Nyheter 4 juni 2000

Ett drygt sekel skiljer de bägge uttalandena åt. De formulerades inte bara i vitt skilda historiska utan även i vitt skilda geografiska sammanhang. Det ena är hämtat från Jack Londons politiskt laddade roman *Avgrundens folk*, skriven i det tidiga nittonhundratalets Storbritannien, som ett inlägg i den då heta debatten om den framväxande 'slummen' i brittiska storstäder. Det andra är hämtat från dagens flaggskepp i svensk liberal dagspress, *Dagens Nyheter*, och dess nyhetsrapportering om en allt mer alarmrande utveckling i storstädernas 'utsatta' förortsmiljöer.

Även om det – helt uppenbart – är mycket som skiljer uttalandena åt, så bygger de ändå sin huvudsakliga dramaturgi kring en gemensam logik, nämligen å ena sidan en svärfångad fascination, å andra

sidan en tydligt markerad rädsla, för storstadens 'främmande'. I det ena fallet är de 'främmande' de Jack London kallade 'storstadens vildar', i det andra fallet är de vad *Dagens Nyheter*'s nyhetsredaktion definierar som maffialiknande subkulturer bland unga män i 'miljonprogrammets förorter'. Det tonläge och de känslöstämningar som uttalandena andas har flera berörningspunkter. Däremot är det en hel del som skiljer sig i de begrepp och referenspunkter som respektive uttalande är färgade av.

Vi nås näst intill dagligen av medierapporter om missförhållanden i svenska förortsmiljöer. Utredningar pekar på påtagliga, och i flera avseenden växande, klyftor mellan städernas mer och deras mindre välbeställda områden.

Annorlunda var det då Miljonprogrammets förorter byggdes. De framställdes då, konstaterar Per-Markku Ristilampi (1994), som tillhörande något av det moderna Folkhemmets frontlinje. Förorten betraktades då som modern, nybyggd och i sig självt eftersträvansvärd. Efterhand kom den däremot att framställas som allt mer 'avvikande' från resten av samhället, på olika sätt farlig och besvärlig. Ristilampi visar hur Malmöförorten Rosengård, liksom med många andra förorter runtom i landet, successivt kom att bli synonymt med allt negativt man kunde tänka sig – kriminalitet, drogmissbruk, etniska konflikter, isolering, alienation.

Områden med hög koncentration av invandrade, i synnerhet från vad som beskrivs som 'kulturellt avlägsna' länder, betecknas i aktuell svensk samhällsdebatt vanligen som 'invandrartäta förorter', 'förortsgetton' eller 'socialt utsatta områden'. Inbyggt i detta sätt att resonera finns en slags 'räknelogik'. Koncentration av 'invandrare' görs på olika sätt till något självklart problematiskt i sig.¹ Ralph Grillo (1985) har ur en fransk kontext pekat på att just denna representationslogik fastslår en *seuil de tolérance*, 'smärtgräns'. Så fort denna

Tema etnicitet, Linköpings universitet, SE 581 83 Linköping, magnus.dahlstedt@ituf.liu.se

'gräns' överskrids, framställs det omedelbart som alarmerande och i olika avseenden problematiskt.

Åtskilliga massmediala representationer av tillvaron i storstädernas mindre välbeställda ytterområden knyter, likt *Dagens Nyheter*s beskrivning av Göteborgsförorten Hammarkullen ovan, an till en tankefigur enligt vilken samhällets fattiga och utanförstående betraktas som i någon mening 'avvikande' (Bunar 2001). Den främsta orsaken till deras tillvaro i samhällets utkant är, enligt tankefiguren, i stort sett 'de själva' – deras egen brist på engagemang, kapaciteter eller kunskaper.

Det är kanhända sällan det uttrycks i klartext, men i debatten om svenska förorter skymtar en traditionell, västerländsk tudelning mellan Civilisation och Barbari, Normalitet och Avvikelse, Kultur och Natur, Vi och De. Mellan polerna råder ett självklart maktförhållande. Den ena polen är, *per definition*, överordnad den andra.

Koloniala stämmningslägen och föreställningar om 'förortsdjungeln'

Om vi granskar idag dominerande representationer av 'förorten' lite närmare framgår det att de på flera punkter överensstämmer med en förhärskande tankelogik i 1800-talets debatt om 'den farliga underklassen' och om 'förslumningen' av framväxande storstäder (Petersson 1983; Ristilammi 1998). 'Slummen sågs', noterar Mats Franzén (2001:37) angående denna under 1800-talet förhärskande tankelogik, 'som en härd för en serie fenomen – brottslighet, alkoholism och prostitution, folkstockens (rasens) degenerering, oreglerlighet i allmänhet och politiskt uppror i synnerhet – vilket allt hotade att okontrollerat sprida sig över resten av staden om inget gjordes, kort sagt: kaos hotade'.

I dessa 1800-tals-betraktelser av 'slummen' inrättades en skarp gränsdragnin mellan anständigt och anstötligt i moraliskt hänseende. Det ena framträdde i relief mot det andra. Den 'typiske slumvånaren' ansågs inte bara stå längst ner på klassestegen. Vissa betraktelser använde sig därtill uttryckligen av koloniala tankegods, där storstädernas 'farliga' miljöer benämndes som 'djungel'. 'Via djungelmetaforen – slummen som stadens djungel – laddades den samtidigt med det svarta Afrikas annorlundahet' (*ibid.*). Det togs för givet att dessa 'annorlunda' storstadsmiljöer befann sig i en annan utvecklingsfas än 'vi andra' och att de därför behövde formas, utbildas och disciplineras för att nå upp till samma fas (Ericsson *et al.* 2002:27).

En liknande parallell mellan djungelmetaforen och sättet att beskriva bestämda delar av storstä-

derna kan vi skönja än idag. Förorten framstår i stora delar av massmediers rapportering om tillvaron i storstädernas ytterområden, liksom 'djungeln', som en plats någonstans långt bortom den trygga, välordnade och 'civiliserade' världen, men samtidigt något som denna värld kan kontrastera och identifiera sig mot (jfr Mitchell 1988:166ff). Tankefiguren 'förorten som djungel' har visserligen långa anor, men är inte statisk. Etablerade begrepp och tankemallar återanvänds, men stöps i nya former, sätts in i nya kontexter, ges delvis nya innebörder eller referenspunkter (jfr Gans 1995).

Ylva Brune jämför i detta sammanhang journalisternas förhållande till den perifera förorten med kolonisatörernas förhållande till sina avlägsna kolonier.

I årtionden har journalister åkt till dessa områden som ett slags koloniala upptäcktsresande, för att efter några timmar återvända till redaktionerna i innerstaden och skriva berättelser om frusen betong, hjärtlösa köpcentra, alienation, fattigdom och missbruk eller om exotiskt myller, drivor av grönsaker, sambadans, kampsporter och ungdomsbrott (Brune 1998:7).

Journalisters skildringar av Förorten utgår från premissen att Centrum både kan och bör 'representera' Periferin. Det är självklart Centrum som har tolkningsföreträde. I den mån Periferin får komma till tals är det i stort sett alltid på Centrums villkor (Ericsson *et al.* 2002:29). Representationer av Förorten som 'främmande' eller som i huvudsak ett 'problem' kan emellertid inte bemötas som en oproblematiserad förmedling av 'kunskaper om världen'. Den inbegriper i sig ett fundamentalt 'representationsproblem' (Grillo 1985). Problembilder av detta slag måste granskas kritiskt.²

Förortsdiskurs(er) i förändring

Massmedia är en av de mest tongivande institutionerna i dagens samhälle. På det massmediala fältet förs en ständig kamp om den rådande Ordningen. Mediarepresentationer, enligt gängse, journalistisk yrkeskodex, ger en neutral bild av världen. De ger en mer eller mindre direkt överföring av kunskap från exempelvis 'förortsverkligheten'. Allt journalisten gör, enligt samma yrkeskodex, är att återge det som händer i samhället (Nerman 1996). Mediarepresentationer är snarare, poängterar samtida medieforskning, en högst specifik tolkning, av ett bestämt utsnitt av världen, en tolkning eller representation som får konkret innebörd utifrån en förhärskande, långt driven *medielogik* (Asp 1986; Petersson & Carlberg 1990).

Medierepresentationer är inte entydiga eller statiska. De uttrycker snarare en ständigt pågående process av förnyelse, försvar och motstånd mot rådande relationer av över- och underordning. I denna process pågår, understryker Douglas Kellner (1995:56), 'en förhandling om betydelser som upprätthåller rådande sociala motsättningar och förmedlar epokens politiska diskurser'.³ Representationer av 'invandrarskap', integration och etniskt segregerade förortsmiljöer är förstas inget undantag.

Hur tar då representationer av den 'mångetniska Förorten' form i samtida, svensk press? För att försöka besvara den frågan har ett pressmaterial hämtat från perioden 1996-2003, först och främst från de fyra rikstäckande tidningarna *Aftonbladet*, *Dagens Nyheter*, *Expressen*, och *Svenska Dagbladet*, analyserats. Hur formas dessa representationer, med hjälp av diskursiva element, parallella diskurser, argument, retoriska figurer, antaganden och föreställningar? Vilka återkommande mönster eller kärnpunkter finns bland representationerna av Förorten?

En central kärnpunkt, som fogar samman en rad diskursiva element i det offentliga samtalet om mångetniska förorter är, vilket åtskilliga studier har pekat på, tanken om Förortens fundamentala 'annorlundaskap'.⁴ I pressmaterialet har skilda diskursiva element som i olika avseenden är centrala när det gäller att signalera eller binda samman 'annorlundaskap' analyserats – kategoriseringar och polariseringar, schabloner och myter, markörer och metaforer (jfr Hall 1997). Många av dessa innebörder är implicita och skymtas först 'mellan raderna', i korta bisatser, stämningläge eller ordval. Det gör en detaljerad analys av berättandet nödvändig. Några i rapporteringen återkommande inslag knyter an till vanligt förekommande massmediala schabloner av 'invandrare' (Brune 2002). Analysen fokuserar därmed på parallella teman – Förorten som urban miljö och Boende i förorten.

Under nittioalet tycks medierepresentationerna av mångetniska förorter ha bytt skepnad. Synen på Förorten som primärt 'etniskt främmande', där fokus först och främst läggs på närvaron av 'invandrare', har under nittioalet successivt ersatts av synen på Förorten som en i sig 'främmande' urban miljö, där fokus först och främst förläggs till faktorer som rör området som sådant – normer, kultur, mentalitet. Den fråga som måste resas är huruvida detta skifte innebär att en tidigare etablerad diskurs – Förorten som 'etniskt främmande' – givit plats för en annan, mer nyanserad eller rättvis(ande) – Förorten som 'främmande' urban miljö – eller innebär

det, tvärtom, att redan existerande tankeströmningar och polariseringar – 'Förorten som djungel' – lever vidare, om än med delvis nya uttryck? Först en tillbakablick på det samtalsklimat som rådde under det tidiga nittioalet.

'Vi och dom': Locket är lyft!

Under slutet av åttio- och början av nittioalet omgavs diskussionen om landets mångetniska förortsmiljöer av en i flera avseenden klart restriktiv, realpolitisk samtalston.⁵ Storstädernas Miljöprogramsområden hade ända sedan de började byggas definierats endera som moderna och eftersträvsvärda eller som socialt och ekonomiskt 'avvikande'. Efterhand, framför allt en bit in på åttiotalet, kom de däremot allt mer att definieras som 'avvikande' med hänvisning till de boendes 'främmande bakgrund'. De blev nu i stort sett till symboler för det 'icke-svenska' (se Ristilampi 1994; Ericsson *et al.* 2002).

Den vid den tiden dominerande hållningen i 'invandrings- och invandrarfrågan' kan symboliseras av en uppmärksam artikelserie – 'Svart på vitt' – som *Expressen* påbörjade i augusti 1993. Självva startpunkten för artikelserien var en SIFO-undersökning som, 'svart på vitt', berättade 'sanningen' om det 'svenska folkets' uppfattningar i 'invandrarfrågan'. Redan löpsedeln – 'Kör ut dem! Så tycker svenskar om invandrare och flyktingar' – målade upp ett stort gap mellan 'politiker' och 'folket'. Kritiska synpunkter på svensk invandrings- och invandrapolitik skulle inte längre, som det formulerades i artikelseriens inledande artikel, 'sopas under mattan', utan debatteras för öppen ridå.⁶

Under 1992 ägnade *Aftonbladet* en särskild artikelserie – med den högst talande titeln 'Vi och dom' – åt att beskriva tillvaron i 'invandrarförorten' Jordbro söder om Stockholm. Tonen var inte helt olik *Expressens* artikelserie 'Svart på vitt'. Den uppmärksamhet som artikelserien fick, i rikstäckande såväl som i lokal press, bland politiker såväl som bland boende i Jordbro, är ett av otaliga exempel på samspelet mellan massmedial 'verklighetsbeskrivning' och 'stadens rasifiering' (Molina 1997).

Liksom i många andra sammanhang fokuserade bilden av förorten i denna artikelserie, på ett tämligen onyanserat och entydigt negativt sätt, på konfliktfyllda situationer, motsättningar, illvilja och oförståelse mellan 'svenska' ungdomar och 'invandrarungdomar'. Klangen slogs på sedvanligt journalistiskt manér an redan i den första artikelns inledande ingress med följande ödesmättade ord.

Detta är berättelsen om det man egentligen inte får skriva. Berättelsen om Stockholmsförorten Jordbro – ett hem för 9 700 människor.

Och kanske är det också berättelsen om Sverige av idag.

Den handlar om många människor, om de som ska ta över en dag – barnen och tonåringarna – i Jordbro en tredjedel av invånarna.

Det handlar om de gamla svenskarna och nysvenskarna. Eller som tonåringarna själva säger – svenskarna och invandrarna.

Detta är berättelsen om VI och DOM.

För så är det – i verkligheten – vare sig vi vill det eller inte (*Aftonbladet* 92/02/29).

I ingressen använde journalisten ett väl beprövat retoriskt grepp – 'politisk korrekthet', PK. Genom att använda detta retoriska grepp utger sig enskilda debattörer för att angripa tankemönster som de menar är 'politiskt korrekta'. PK-retorikens bärande idé är att ett 'lock', en slags ideologisk tröskel, skulle förhindra särskilda åsikter från att framföras offentligt. Den när myter om att detta 'lock' måste 'lyftas' i offentliga diskussioner, i synnerhet i frågor som rör etniska relationer och mångkulturalism.⁷ Med två tämligen anspråkslösa meningar – 'Detta är berättelsen om det man egentligen inte får skriva' och 'så är det – i verkligheten – vare sig vi vill det eller inte' – gör journalisten anspråk på att 'berätta sanningen' och gör därigenom sken av att reportageserien på något sätt skulle bidra till att 'bryta tystnaden' om hur det 'verkliga' står till i förorten Jordbro.

Därefter redovisades exempel och röster som alla tycktes peka i samma riktning, nämligen mot att konflikten mellan 'svenskar' och 'invandrare' näst intill är total i förorten Jordbro och att det är 'en liten grupp invandrarkillar som har makten och som skrämmer'.

I en passage beskrevs den föregivna konfliktfyllda tillvaron i Stockholmsförorten på följande sätt:

Svenskar träffar inte invandrare. Invandrare träffar inte svenskar. Inte ens i skolan där de faktiskt går tillsammans.

– Vi håller oss på vår kant och dom på sin, säger Jonas.

Varför, undrar vi.

Han tror att det handlar om missförstånd. Om kulturkrockar, men är inte riktigt säker.

För oss är det uppenbart att ungdomarna i Jordbro undviker varandra. Rädslan finns hela tiden som en obehaglig stämning under ytan. En ömsesidig rädsla – invandringdomar som är rädda för svenskar, svenska ungdomar som är rädda för invandrarna.

Vi märker också hur de missförstår varandra – kanske medvetet ibland. Det leder i vart fall till konfrontationer (*Aftonbladet* 92/03/01).

Genom *Aftonbladets* artikelserie och liknande 'verklighetsbeskrivningar' framstår konflikter och (miss)förhållanden i storstädernas marginaliserade ytterområden som ett resultat av en 'naturlig' och närmast ofrånkomlig utveckling. Förekomsten av en etniskt 'mångfaldig' befolkning antas i sig leda till 'kulturkrockar' eller sociala problem. 'Problemen' lokaliseras i allt väsentligt till de boende själva.

'Invandringdomarna' framställdes i artikelserien som 'bråkstakar' på kant med samhället, samtidigt som deras föräldrar framställdes som passiva och regressiva bärare av, som det formulerades, 'mycket starka traditioner' hemifrån, traditioner som i praktiken sades 'stoppa' tjejnerna när de exempelvis vill vidareutbilda sig.

Den syn på kultur som dominerade reportagen är, följaktligen, en syn som har tydligt separerade och fasta kulturer som självklar utgångspunkt. 'Invandrare' reduceras till genuint 'kulturella' varelser, 'rotade' i en 'kultur' som är både homogen och statisk, 'främmande' och 'hotfull'. Företeelser som kulturblandning och gränsöverskridande framstår därmed som i sig onormala. Kultur framställs som en fråga om antingen-eller: Antingen *är* du 'svensk' eller så är du det *inte*. Det faktum att artikelserien inramas av en ingress där en av meningarna är 'Detta är berättelsen om VI och DOM' är därför betydande.

Något försök att ställa, och än mindre besvara, frågor som går *djupare* än så är det inte tal om i artikelserien. Den rör sig hela tiden inom ramarna för och tar för givet en förenklad polarisering mellan 'VI och DOM'.

Enskilda personer, 'röster från fältet', får i reportagen bekräfta journalistens tämligen stereotypa, svartvita världsuppfattning. Deras 'sunda förnuft' (till exempel resonemang om 'missförstånd', 'rädsla' och 'kulturkrockar') upphöjs till självklara förklaringar till tillvaron i 'invandrarätta förorter'. Många gånger får dessa personer i reportagen stå i princip okommenterade. De ges en roll som odiskutabla representanter för Förorten och dess befolkning, ett i sig klart diskutabelt anspråk (jfr Dahlstedt, 2004).

Vita bilder mot svart botten: Motstånd och hegemoniska föreställningar

Under senare delen av nittioalet tycks den onyanserade 'problembild' som länge dominerat den massmediala rapporteringen om svenska storstads-

förorter allt mer ha ersatts av en något mer mångbottnad bild av 'förortslivet'. Rapporteringen utgår inte längre, på ett lika entydigt och okritiskt sätt som tidigare, från premisserna 'invandrare som avvikande', och 'invandrare' som orsak till problem och konflikter i storstädernas ytterområden.

Denna förskjutning följer delvis den integrationspolitiska förskjutning som ägt rum från och med senare delen av nittioalet, där det blivit allt vanligare att kritiskt reflektera kring problemet med att på ett slentrianmässigt sätt dela in befolkningen i entydiga kategorier som 'svenskar' och 'invandrare'.⁸ Premissen 'invandrare = avvikande' lever förvisso kvar i diskussionen om svenska storstadsförorter, men den är idag oftare outtalad och för-givet-tagen än tydligt formulerad.

Flera av de motbilder som målas upp, i försök att bryta en stigmatiserande logik i sättet att beskriva situationen i landets marginaliserade förortsområden, upprätthåller emellertid en dominerande bild av 'de/t Andra' som i grund och botten 'avvikande'. Vi finner en sådan vändning i en artikel om ett byggprojekt på Järvaområdet i Stockholm. Den första meningen i artikeln lyder: 'Det klassiska problemområdet Rinkeby ska ansiktslyftas' (*Dagens Nyheter* 00/12/12).

Uttalanden som detta frammanar, trots välvilliga ambitioner, bilden av Förorten som ett *de facto* problematiskt och 'främmande' område. Detta oftast med små och till synes 'banala' medel. Det är, som Per-Markku Ristilampi (1998:67) har formulerat det, nämligen så att '[d]en tidigare diskursen överlever som en riktlinje för vad som är möjligt att säga i nuet'. Även motbilder är så att säga 'fast' i en bestämd, tudelande och stigmatiserande tankelogik (jfr Hall 1982). Även Lars Nord och Gunnar Nygren (2002:135) noterar att senare års försök att nyansera berättandet om staden många gånger kan vara högst problematiska: 'perspektivet är utifrån och uppiifrån', markerar de. 'Det är det "normala" samhället som tittar in i förorten för att se hur man med samhällets resurser kunnat åstadkomma positiva förbättringar'.

De massmediala 'fall' som i något avseende avviker från ett bestämt, invariant tankemönster – en 'tuff' och självständig 'invandrantjej', en framgångsrik 'invandrarföretagare' eller en väl fungerande 'förortsskola' – framstår snarast som undantagsfall, 'avvikelser' från det 'normala'. Ett exempel på detta är en artikel i *Aftonbladet* (95/12/28), där en journalist intervjuar den sjuttonårige Jack Bitar, boende i Fittja, söder om Stockholm. 'Invandrare som Jack syns sällan i medierna. Han är visserligen en ung invandrarkille från en av Stockholms

tuffaste förorter – Fittja, Norra Botkyrka. Men han har aldrig begått ett brott, han satsar stenhårt på skolan och han har aldrig testat knark'.

Återigen upprätthålls bilden av Förorten, den här gången av Fittja, som 'tuff'. Den associeras med kriminalitet, dåliga skolprestationer och droger. Jack, som, enligt artikeln, 'aldrig begått ett brott', som 'satsar stenhårt på skolan', som 'aldrig testat knark', framstår snarast som ett unikt inslag i denna kontext, som en avvikelse från en annars dominerande logik.

'Det onormala har blivit normalt': Samtalets rumsliga inramning

Rapporteringen om storstädernas ytterområden utgår som sagt inte, på ett lika ensidigt sätt som tidigare, från premissen 'avvikande invandrare', utan den präglas av ett mer komplext och svårfångat förhållningssätt, där också sociala faktorer, som utanförskap och diskriminering, diskuteras som väsentliga för utvecklingen i månetniska förortsmiljöer.

Flera aktuella debatter har, kan konstateras, en *rumslig inramning*, på så sätt att den massmediala rapporteringen i olika avseenden har förknippat en rad företeelser, incidenter och handlingsmönster till Förorten som föreställd urban miljö (jfr Ericsson *et al.* 2002). På senare tid har exempelvis kriminalitet och ungdomsvåld vid upprepade tillfällen beskrivits i termer av plats och platsbundenhet.⁹ Det antas i dessa fall i mångt och mycket vara *miljön som sådan*, själva 'platsen', som genererar en rad värderings- och beteendemönster som avviker från vad som uppfattas som hörande till samhällets normaltillstånd.

Åtskilliga artikelserier har, bara de senaste åren, ägnats åt att frammana bilden av en hård(nande) förortstillvaro, en slags specifik *urban mentalitet* präglad av ungdomsgång, droger, kriminalitet, våldsromantik och moraliskt förfall. 'Det onormala har blivit normalt', lyder en talande rubrik till en artikel i *Dagens Nyheter* (01/02/21) om, som det står att läsa i ingressen, 'en värld där samhällets normer lösts upp'. Samhällets 'goda' krafter mobiliseras i artikeln mot de 'onda'. 'Vi', vad som underförstås normala och moraliskt anständiga, separeras från de 'onormala' och, vad texten gör gällande, kriminella Andra. Hållningen anspelar på en kolonial känslöstämning. Den farliga och i moraliskt hänseende nedbrytande Förorten pekats ut som ett problem i sig självt.

I reportaget använder sig journalisten av ett i det massmediala berättandet om Förorten vanligt förekommande journalistiskt stilgrepp, nämligen det

'goda exemplet', 'förebilden', den som 'brutit trenden', 'sett sanningen', 'omvänt'. Det finns många varianter på detta tema. De representerar 'annorlundaheten', men de lyfts fram i reportagen främst på grund av att de 'försöker att uppfylla och införliva sig själva normen' (Ericsson *et al.* 2002: 96). Poängen är dock, som jag var inne på tidigare, att de i rapporteringen vanligen porträtteras som undantagsfall, som 'avvikelser' från det 'normalt' så svarta och dystra i 'förortstillvaron'.

I artikeln intervjuas Farhad Alison, som, enligt artikeln, 'bakom sig' har ett 'liv som kriminell'. Idag är han, får läsaren veta, ledare för en grupp Lugna gatan-vårdar 'i en förort längs gröna linjen', en av Stockholms tunnelbanelinjer.¹⁰ Av intervjun framgår, vidare, att Farhad inte har 'svårt att hitta förklaringar' till förekomsten av ungdomsbrottslighet i mångtackniska förortsmiljöer, 'särskilt inte vad gäller de struliga ungdomarna med invandrabakgrund'. Vilka förklaringar han ser som mest självklara framgår av följande avsnitt.

De saknar bra förebilder samtidigt som filmindustrin pumpar på med budskap om snabba stålar, våld och snygga brudar. De invandrare som syns i förorterna är de som jobbar svart, har egna krogar och kör Mercedes. Avståndet mellan dem och barnen är enormt. Barnen lever ofta i oroliga hemmiljöer där kulturkrockar och ekonomisk stress gör det omöjligt att skaffa sig ett bra självförtroende.

Farhad tecknar i reportaget bilden av en i Förorten framväxande livsstil, där ungdomar, särskilt 'invandrarungdomar', är fixerade av statussymboler och materiell vinning. 'Mercedes' blir till en tydlig symbol för den destruktiva livsstil som påstås allt mer ha brett ut sig i storstädernas mångtackniska förorter: 'De invandrare som syns i förorterna är de som jobbar svart, har egna krogar och kör Mercedes'. Reportaget tangerar flera välkända drag i de debatter som sedan länge förts om 'ungdomens (o)moraliska leverne', nämligen avsaknaden av 'goda förebilder' och populärkulturens nedbrytande verkan på ungdomarnas moral (jfr Frykman 1988).

Samtidigt uppmärksammas det i reportaget att den maktlöshet som förortsbor vanligen upplever har en avgörande betydelse i sammanhanget.

Farhad vet att många av de som rånar har invandrarbakgrund. Och att offren lika ofta är svenskar. Han är övertygad om att det är en fråga om makt. – Invandrarungarna ser ingen framtid. De ser bara att deras föräldrar inte får några jobb, alltså kommer de själva inte att få några. De ser dis-

krimineringen och dåliga erfarenheter av samhället, de tycker inte att det är till för dom, bara för svenskarna.

'Det onormala' har, enligt den berättelse som här förs fram, helt enkelt 'blivit normalt' i svenska förortsmiljöer därför att 'förortslivet' inte erbjuder några andra möjligheter. Den bild som tecknas är svartvit och vilar på en rad grava generaliseringar, till exempel: 'Invandrarungarna ser ingen framtid'. Rådande (miss)förhållanden i landets 'utsatta' förorter ställer, enligt bilden, dess befolkning inför en linjär utveckling. Det framställs som en oundviklig logik att 'invandrarungdomarnas' maktlöshet ger upphov till känslor av närmast total hopplöshet och alienation.

Problembilden 'den passiva förortsbon'

Samma slags infallsvinkel återkommer i andra reportage. Rubriken till ett reportage om Rosengård lyder till exempel: 'I Rosengård behöver man inte bli svensk' (*Svenska Dagbladet* 99/11/10). En annan rubrik lyder: "'De flyttar till Rosengård för att slippa Sverige'" (*Dagens Nyheter* 01/07/17). Rubrikerna talar egentligen sitt tydliga språk. Förorten har, det är den entydiga bild som förmedlas, blivit till ett slags isolerat 'samhälle i samhället' med sina egna värderingar, lagar och regler. Förortsborna tycks inte agera enligt de rörelsemönster som 'vi vant oss med'.

I det senare reportaget intervjuas socialantropologen Aje Carlbom som enligt uppgift ska ha hävdad att 'Rosengård är en muslimsk enklav...ett komplett samhälle i samhället som har växt fram tack vare massiva resurser i form av bidrag och stöd av olika slag från staten och kommunen'. Han relaterar därefter situationen till utvecklingen av getton i USA: 'Här har den officiellt önskade integrationsprocessen gått baklänges – här har vi segregation enligt amerikansk modell'.¹¹

I reportaget återfinns vi en schablonbild som dominerat efterkrigstidens debatt om svenska förorter, nämligen schablonbilden av den 'passiva förortsbon'. 'I den dominerande bilden är', konstaterar Mats Franzén och Eva Sandstedt (1981:29), 'förortsmänniskan passiv och isolerad. Passivitet och isolering förläggs således till förorten, och därmed blir denna till något negativt i sig'.

Problembilden 'den passiva förortsbon' har många gånger etnokulturella undertoner. 'Invandrarförorter' förutsätts nämligen vara präglade av apati och bristande samhällsengagemang. Det framställs i det närmaste som en både självklar och oundviklig realitet. I diskussionen om etnicitet och

demokrati har 'invandraren' i regel betraktats som alierad, oinformerad och politiskt passiv, som traditionsbunden och rent av odemokratiskt sinnad. Orsakerna till skillnader i till exempel röstande mellan olika grupper eller delar av städerna lokaliseras allt som oftast endera till bostadsområdet i sig eller till faktorer förlagda till de boende.

Även om situationen i reportaget om Rosengård delvis relateras till faktorer som arbetslöshet och diskriminering följer den ton som anläggs i allt väsentligt den svartvita bild som många gånger ges av 'förortslivet'. 'Många känner sig som chanslösa främlingar och går ner sig i ett trask av hopplöshet', uppger Aje Carlbom ha slagit fast. 'De slutar att kämpa, försöker inte ens utbildas sig eller skapa sig ett eget jobb. De sitter mest och fikar med sina olycksbröder'.

Ett konkret exempel på hur journalister kan bidra till att (åter)skapa bilden av boende i 'utsatta' förorter som 'passiva' *per definition* är en helsida som *Svenska Dagbladet* (98/09/18), två dagar innan valet 1998, ägnade åt frågan om segregation. I ett reportage diskuterades förutsättningar för en fungerande demokrati i Göteborgsförorten Hjällbo, med dess mångetniska befolkning, ett av landets, som det heter i ingressen, 'förslummade, segregerade förorter'. Fokus i artikeln förlades till 'invandrarnas' bristande språkkunskaper. Dessa sades vara en starkt bidragande orsak till politisk marginalisering bland 'invandrare'. I reportaget skrev journalisten bland annat: 'Språkförbistringen kan vara en förklaring till att politikerna drar sig för att komma till Hjällbo. För att deras agitation ska gå hem krävs ett gemensamt språk, gemensamma referensramar'.

Klyftor i makt och inflytande mellan infödda och personer med utländsk bakgrund beskrevs i reportaget som ett 'gigantiskt pedagogiskt problem', både '[f]ör politikerna – och demokratin'. I slutvinjetten berättade journalisten i följande ordalag om ett möte med några 'invandrarkvinnor' i Hjällbo.

Svensk TV tittar de inte på. De tar in libanesiska eller kurdiska TV-sändningar via parabol istället. En av kvinnorna lyckas pränna sitt namn med blockbokstäver. En annan skriver sitt namn med arabiska bokstäver – men bara förnamnet. Dessa kvinnors röst väger förstås lika tungt som alla andras i valet. Men demokrati förutsätter aktiva medborgare som är kapabla att ifrågasätta makten och begripa komplicerade ekonomiska resonemang.

Hur ska det gå med demokratin i områden som Hjällbo?

Artikeln speglar en vanlig uppfattning i svensk samhällsdebatt, nämligen uppfattningen om 'invandraren' som i allmänhet alierad, oinformerad och 'politiskt passiv'. Bristfälliga språkkunskaper blir, liksom i många andra sammanhang, till överordnad förklaringsgrund och stora delar av befolkningen klumpas samman till en homogen grupp; som om de vore en grupp nyanlända analfabeter.

När journalisten markerar att 'demokrati förutsätter aktiva medborgare som är kapabla att ifrågasätta makten och begripa komplicerade ekonomiska resonemang' är det svårt att undgå att se följande undertext: De kvinnor som beskrivs är ett fundamentalt 'demokratiskt problem'. De kan, till skillnad från journalisten själv, varken 'ifrågasätta makten' eller 'begripa komplicerade ekonomiska resonemang'. Här skymtar en stereotyp bild av den i grunden passiva och förtryckta 'invandrarkvinnan'.

'Invandraren' tycks i den stereotypa bild som framställs hellre vilja fördriva sin tid med, för att ta ett exempel, libanesiska eller kurdiska TV-sändningar än att engagera eller integrera sig i det svenska samhället. Parabolantennen har i och med artiklar som dessa kommit att bli till något av en symbol för utanförskap och distans från det 'normala' svenska samhället. Den huvudsakliga argumentationen går ut på att det är 'deras' bristande kunskaper, ambitioner och engagemang som utgör det 'demokratiska problemet', snarare än ett komplext samhälleligt relationsmönster mellan majoritet och minoritet, inkluderade och exkluderade.

Men är 'förortstillvaron' verkligen så entydigt svartvit som den framstår i den typ av reportage och inslag som vi här sett några exempel på? De som inte passar in i bilden har helt försvunnit ur blickfånget. Det finns all anledning att ställa sig kritisk till dylika entydigt svartvita beskrivningar.¹²

'Sverige har fått getton'

I samma anda ägnade *Expressen* under 2001 en artikelserie åt temat 'Ung, kriminell och förebild i förorten'. Artikelserien är ett talande exempel på hur journalister tenderar att skapa 'förorten' som en entydig, mytisk och 'annorlunda' plats i samhällets utkanter. I Förorten florerar, förefaller det, normer och värderingar som markant skiljer sig från det övriga samhällets. Den första artikeln i *Expressen*-serien (01/03/10) försågs med rubriken: 'EXPRESSEN GRANSKAR GETTOT I FÖRORTERNA. Han är idol i förorten' och inleddes med följande definitiva konstaterande: 'För många ungdomar i storstädernas förorter gäller andra lagar än dem som samhället har

satt upp. Sverige har fått getton'.¹³ Därefter följde en beskrivning av journalistens möte med en 21-årig 'grym kille' i en av Stockholms förorter.

21-åringen parkerar slarvigt sin nya Mercedes, snurrar bilnycklarna ett varv runt pekfingret och plockar upp sin mobiltelefon. Med luren mot örat skyndar han in i Fittjas shoppingcentrum, slår sin handflata mot smågrabbarnas för att hälsa och rättar till den tunga guldkedjan runt halsen. [...] Killarna vill vara som den här 21-åringen. De vill ha en "grym" bil, de vill ha en massa stålar och tjejer. När mannen rivstartar sitt nyinköpta åk och mullrar iväg från vändplanen vet killarna att deras drömmar kan infrias – om de gör som han.

Återigen får 'Mercedez' tjäna som symbol för förortens fortsatta 'moraliska förfall'. I slutet av artikeln räknades flera 'problemförorter', varav flera tillkom under Miljonprogramssatsningen, upp som hörande till samhällets 'baksida'. 'Skarpnäck, Tensta, Rinkeby, Fittja, Rågsved, Hallunda och Vårberg – och Rosengård i Malmö, och Kortedala i Göteborg: förorter som en gång, på gott och ont, var själva innebilden för folkhemmet. Ett hem åt alla, trygghet, ett samhälle där alla togs omhand. Det blev tvärtom'.

En av artiklarna i *Expressens* artikelserie 'Ung, kriminell och förebild i förorten' för osökt tankarna till forna tiders koloniala myter om den vilda och laglösa 'djungeln'. Rubriken lyder: 'Verkligheten är värre än filmen' (01/03/12). Reportaget gör, som vanligt, anspråk på att ge en direkt avspeglning av 'förortsverkligheten', men den berättelse som presenteras är förstås både tillspetsad och dramatiserad. Artikelserien utpekar inte bara Förorten utan även den befolkning som bor där: Båda framställs de som främmande, perifera, som en belastning för samhället.

'Ytan är färggrann, varm, exotisk'

Berättandet om tillvaron i mångetniska förortsmiljöer är emellertid, som sagt, inte entydigt utan bär på flera nyanser och delvis motstridiga element. Även om reportagen många gånger domineras av det spektakulära, negativa och problematiska så återkommer journalister i sitt berättande gärna till exempelvis torghandel och festivaler som ljusglimtar i en annars hård tillvaro, som 'exotiska' inslag i 'förortslivet'. Förorten porträtteras däremot fortfarande som fundamentalt 'annorlunda', om än en 'krydda' i den ordinära storstadstillvaron.

I vissa berättelser är det tydligt fråga om en, som Per-Markku Ristilampi (1994:150) formulerar det,

'pendling mellan positiv och negativ annorlunda-het', där exotifiering vävs samman med onyanserad problemfokusering. Ett talande exempel är det reportage om Göteborgsförorten Hammarkullen som inledde artikeln.

"Det här är Hammarkullen, mannen!" Det betyder: Här gäller inte svensk lag.

Lägger du mobilen på bordet får du skylla dig själv om den försvinner. Det är ok "att sno från de rika, från svenskarna." Hammarkullen kan också vara Rinkeby i Stockholm eller Rosengård i Malmö. Det handlar om unga män i miljonprogrammets förorter där subkulturerna börjar likna maffians. Hammarkullen nordost om Göteborg grönskar och blommar. Man kommer hit med spårvagnen, kliver upp på torget och möter hela världen i en by byggd i betong. Hundratals parabolantennor sticker ut som stora öron från huskropparna, riktade mot en annan värld.

Ytan är färggrann, varm, exotisk. Livet under den hårt och farligt (*Dagens Nyheter* 00/06/04).

De metaforer och ord som används i reportaget markerar tillsammans distans och åtskillnad mellan Samhället och Förorten, mellan det 'normala' och det 'främmande'. Det gäller oavsett om de tar fasta på förorten som problem eller på förorten som exotisk. I Hammarkullen, men i lika hög grad i Rinkeby och Rosengård, 'gäller inte svensk lag'. Där råder andra lagar. Där är det OK att 'sno från de rika, från svenskarna'. Där grov maffialiknande subkulturer. Där finns parabolantennor 'riktade mot en annan värld'. 'Ytan' är däremot 'färggrann, varm, exotisk' – på torget möter du 'hela världen i en by byggd i betong'. Under 'ytan' är livet 'hårt och farligt'.

Orsakskedjor och massmediala schabloner

Det finns åtskilliga tecken på att massmedia utgör en central maktfaktor i dagens samhälle. Massmediers maktposition vilar till stor del på deras förmåga att koppla samman skilda händelser och företeelser till ett sammanhängande flöde av bilder och utsagor om den värld vi lever i. För att enskilda 'händelser' i eller 'fakta' om omgivningen ska kunna bli begripliga för den enskilda TV-tittaren eller tidningsläsaren krävs det nämligen att de på något sätt inramas och sätts in i ett bredare historiskt sammanhang (Hall 1975). Det kan förstås åstadkommas på många olika sätt och med många olika medel.

Flera av de argument, retoriska figurer, antaganden och föreställningar som figurerar i dagens massmedieberättande om tillvaron i mångetniska förorter

kretsar på olika sätt kring begreppet 'kultur', då inte bara kultur i meningen folklöre och etnisk kultur, utan kultur i en vidare mening.

I berättandet om förorten har på senare tid begrepp som 'gängkultur', 'förortskultur' och 'underklasskultur' använts som ett sätt att inrama och, på så sätt, göra rapporteringen om 'förortslivet' begriplig. I övrigt är det inte särskilt många djupgående, strukturella orsakssammanhang som använts för att inrama berättandet. I och med att fokus har förlagts på kultur så har kopplingen till sociala omständigheter i rapporteringen många gånger varit minst sagt otydlig. När det har gått att relatera 'förortslivet' till strukturella villkor och förhållanden har det mest rört sig om ögonblicksskildringar och tillfälliga nedslag.

När begrepp, eller serier av sinsemellan relaterade begrepp, har etablerats i forskarvärlden, sprids de många gånger till diverse utredare och 'experter', för att därefter populariseras av journalister och skribenter. De kan därigenom allt mer börja fungera som för-givet-tagna premisser i det offentliga samtalet, som självständiga förklaringar till olika samhällsfenomen. I denna process rycks, vanligen, begrepp ur sina ursprungliga sammanhang. Centrala nyanser försvinner. Världen delas in i förenklade kategorier eller schabloner (Gans 1995). Diskussionen om tillvaron i mångtunniska förortsområden erbjuder flera tydliga exempel på denna process.

Från att i huvudsak ha formulerats och använts i en tämligen snäv akademisk kontext har begrepp som 'gängkultur', 'förortskultur' och 'underklasskultur' överförts och spritts runtom i samhället. De har i det offentliga samtalet allt mer anammats som självklara orsaksförklaringar till olika slags missförhållanden i mångtunniska förortsområden. Med hänvisning till sådana begrepp fortsätter Förorten att framställas som fundamentalt 'främmande' och 'avvikande', om än inte direkt eller uteslutande med avseende på de boendes 'etniska tillhörighet'.

Gäng- och förortskultur

Tendensen till fortsatt utpekande av förorten med hänvisning till andra faktorer än de boendes 'etniska tillhörighet' kan exempelvis skönjas i de på senare år återkommande diskussionerna om ungdomar, kriminalitet och sexualiserat våld. En central förklaringsgrund i diskussioner om sexualiserat våld tar visserligen sin utgångspunkt i 'de främmande Andra', närmare bestämt i 'kvinnoförtryckande kulturer' som påstås ha 'invandrat' till Sverige, men framträder där även bilden av en framväxande 'förortskultur' som en väsentlig förklaringsgrund till situa-

tionen i landets så kallat utsatta förorter. Det antas här vara själva 'platsen' som i sig skapar värderings- och beteendemönster som gör Förorten 'onormal'.

Sociologen Masoud Kamali (1999) har i boken *Varken familjen eller samhället* diskuterat förortsproblematiken i termer av en specifik 'förortskultur'. Han konstaterade där att det i etniskt segregerade miljöer successivt växer fram diverse 'invandrarkulturer' som 'identifierar sig med sitt eget utanförskap' (s. 92). 'Medlemskap i gänget och gruppen', skrev han, 'är lösningen på många invandrandomars identitetskras' (s. 81). Kamali betonade samtidigt att det är viktigt att se dessa i segregerade miljöer framväxande 'kulturella drag' i ett bredare samhälleligt sammanhang av diskriminering och utanförskap, marginalisering och fattigdom.

I ett reportage om Förorten påpekar Kamali: 'Om man överhuvud taget ska tala om någon kulturell orsak bakom struliga invandrandomars beteende så kan man kalla det "förortskultur"', säger han, enligt en artikel i *Svenska Dagbladet* (00/02/28), 'en kultur där det är fysisk styrka och tuffhet som gäller. Språket är rätt och samhället den svurna fienden'. Även om delar av Kamalis resonemang om tillvaron i segregerade miljöer återges i artikeln, så är det, konkret, 'förortskulturen' som står i förgrunden.

Fast trots den tuffa ytan är förstas de flesta ungdomar i "problemområden" skötsamma. Det är en liten grupp som begår brott. Men risken för att man ska begå brott är betydligt högre om man bor i ett sådant område. Det kan hänga samman med att föräldrarna har låg socioekonomisk status, har stora sociala problem och att många i omgivningen känner ett utanförskap. Men det kan också bero på påverkan från andra ungdomar, som redan är på glid.

'Invandrare begår fler brott än svenskar, jämfört med sin andel av befolkningen', framgår det av en ingress till en artikel om ungdomsbrottslighet i *Aftonbladet* (00/03/13). Fortsättningen lyder: 'Aftonbladet har undersökt verkligheten bakom siffrorna. Och funnit en förortskultur som fostrar brottslingar oavsett om du är svensk eller invandrare'. Ungdomsbrottslighet kan, med andra ord, inte uteslutande relateras till 'etnisk tillhörighet', utan bör, återigen, förstas utifrån vad man kallar 'förortskultur'.

I artikeln intervjuas Imran Ahmad, en 25-åring som, enligt vad *Aftonbladet* uppger, 'jobbar med problemungdomar i Fittja', söder om Stockholm.

Arbetet består, berättar Imran för journalisten, i mångt och mycket i att 'vara en positiv förebild'. Journalisten beskriver i följande ordalag samtalet med Imran:

Han jämför de invandratäta förorterna med en överfull buss. Fler och fler människor har tagits in utan att man först tänkt efter om de verkligen får plats. Ungdomarna växer upp med hopplösheten omkring sig. De ser föräldrar som aldrig får jobb eller kanske inte ens kommer in på en kurs för att lära sig bättre svenska. Är det då någon idé att anstränga sig? Att plugga och få bra betyg när jag ändå inte får något jobb?

Även om det inte alltid görs *explicit* i denna typ av artiklar om 'förortskultur', förortens specifika urbana mentalitet, så är det ändå 'invandrarkillen', denna stereotyp tillyxade schablon, som i många fall åsyftas och pekats ut. Även om det i ingressen slås fast att 'förortskulturen' gör ungdomar till brottslingar, alldeles 'oavsett om du är svensk eller invandrare', så är det ändå kring 'invandrarskap' som artikeln mestadels uppehåller sig. Det talas bland annat om 'invandratäta förorter' och om att 'lära sig bättre svenska'.

Resonemanget om 'förorts- och gängkultur' faller tillbaka på och cementerar etablerade tolkningsramar om 'främlingen' och 'de/t Andra' som den primära orsaken till sina egna bekymmer och svårigheter. Även om de uttryck som resonemanget tar sig delvis har genomgått vissa förändringar är ändå logiken huvudsakligen densamma: Den fortsätter att indirekt 'beskylla offren' för deras position i samhällets utkanter, till exempel genom att, som här, definiera deras 'förorts- och gängkultur' som ett problem i sig eller genom att, som i andra fall, framställa 'invandrarfamiljen' som i sig dysfunktionell och på olika sätt otillräcklig.

Ett sådant tankesätt bär inte sällan på en rasistisk logik, även om varken ras, etnicitet eller religion i klartext omnämns som problematiska i sig. Ras, etnicitet eller religion kan dock fortfarande skönjas i en ideologisk undertext, i det som inte sägs *explicit*, men som ändå kan anas 'mellan raderna', i metaforer och kodord (Reeves 1983). Vi kan se liknande tendenser till att indirekt 'beskylla offren' i senare års förnyade diskussioner om ökade klassklyftor och en framväxande 'underklasskultur'.

'Det nya klassamhället'

I varje hegemoniskt projekt finns ett visst samspel mellan massmediers beskrivning av världen och dominerande politiska diskurser. Journalister, politiker

och andra aktörer bidrar tillsammans till att formulera ett rådande samförstånd (Hall 1988). Massmediala representationer av en specifik 'urban mentalitet' understöds på flera punkter av det nyliberala konsensus som framträtt under loppet av åttio- och nittiotalen.¹⁴ De har, om vi granskar dem närmare, flera beröringspunkter med den liberala världsuppfattning som alltså är tongivande i dagens svenska samhällsdebatt.

Ett argument som framförts i senare års samhällsdebatt går ut på att marginaliserade förortsbor, efter långvarigt utanförskap och socialbidragstagande, successivt utvecklar en destruktiv världsbild, en världsbild som, när den väl har skapats, har sin egen dynamik och sina egna konsekvenser.

Emellanåt är det uppenbart att massmediala och politiska berättelser understödjer varandra. Ett exempel är när den dåvarande moderata riksdagskvinnan Chris Heister i en riksdagsdebatt 2001 knöt an till den tidigare nämnda *Expressen*-artikeln 'Han är idol i förorten'.

Reportaget handlar om en 21-årig kille som försörjer sig på att langa knark till ungdomar. Brottlönar sig uppenbarligen, för han hade köpt en helt ny bil, en Mercedes, för 475 000 kr – konstant. För detta vinner han respekt och beundran bland ungdomarna. Jag vill att idolen i förorten ska vara den som genom hederligt arbete kan köpa sig en ny bil. Det är det som behövs i politiken. Det kräver en politik som tror på människorna och inte "åtgärdar" dem (Prot. 2001/02: 56).

Det fokus som i åtskilliga massmedieberättelser läggs på förortens påstått specifika 'urbana mentalitet', där man kan 'vinna respekt och beundran' genom att exempelvis 'langa knark', knyts här direkt till en traditionell högerpolitisk argumentation om att en destruktiv 'underklass-' och 'bidragskultur' bör mötas av 'en politik som tror på människorna och inte "åtgärdar" dem'.

Det var länge en trend i svensk samhällsdebatt att det inte uttryckligen talades om tillvaron i det svenska samhället i termer av klass. Sverige tycktes, åtminstone enligt den bild som gavs i det offentliga samtalet, ha rört sig bortom klassamhällets realiteter. I slutet av nittio-talet blev däremot klassperspektivet återigen aktuellt i svensk samhällsdebatt. Det var i mångt och mycket på initiativ av en rad debattörer på den ideologiska högerkanten som klassperspektivet nu fick förnyad aktualitet.

Det var därför talande att till exempel högerdebattören Mauricio Rojas (2001a), som moderat programskrivare, konstaterade att '[e]tt nytt klas-

samhälle håller på att ta form inför våra ögon, ett samhälle som kväver drömmar och kränker mångas värdighet, ett delat samhälle där makt och möjligheter står kontra vanmakt och social desperation'. När Rojas, och andra liberala debattörer, talade om ett 'nytt klassamhälle' grundade sig deras resonemang inte på en klassanalys av traditionellt vänstersnitt, utan på en klassanalys med helt andra konnotationer och influenser. Den hade inslag av dels en traditionellt konservativ grundsyn på 'underklassen', dels nyliberal kritik av statsmakten och det 'politiska etablissemanget'.

Bidrags- och underklasskultur

Det har ur denna synvinkel framförts argument om att marginaliserade grupper successivt utvecklar en specifik 'underklassens' eller 'fattigdomens kultur', genomsyrad av passivitet och beroende, apati och trångsynthet. Dessa argument har bidragit till att fortsatt peka ut och ytterligare exploatera de marginaliserade, bland annat genom att de har fokuserat på det 'moraliskt förkastliga' i deras 'kultur' eller på den onda, 'passiviserande' och 'klientiserande' statsmakten, snarare än på omgivande villkor och strukturer (se Gans 1995).

I en intervju för *Dagens Nyheter* (94/04/12) konstaterade exempelvis Mauricio Rojas att '[v]i har fått en mångfald av invandrargrupper som kan berika Sverige, men mer och mer förvandlas de till underklass på grund av en passiviserande bidragspolitik och en stel arbetsmarknad'. Rojas är en av de debattörer som i Sverige allra mest kraftfullt har förespråkats en analys som inte bara tar hänsyn till fattigdomens ekonomiska dimensioner, utan också beaktar engagemang, initiativkraft och självständighet som viktiga dimensioner av fattigdom (till exempel Rojas 1999). Det är för övrigt en analys som också har färgat av sig på den klassanalys som företräds av den ideologiska vänsterkanten.

I en intervju för *Svenska Dagbladet* (99/08/21) klargjorde Rojas sin och Moderaternas ståndpunkt på följande sätt: 'Tidigare har fattigdom alltid relaterats till inkomst. Vi säger att fattig är den person som inte har makt att förbättra sitt liv. På det viset finns det mycket mer fattigdom i Sverige än vad statistiken berättar'. Återigen ges här bilden av en till synes oundviklig logik: Vissa är fattiga och maktlösa, andra inte. Några nämnvärda gråzoner eller nyanser att tala om tycks inte finnas.

Ett återkommande drag i resonemang om 'fattigdomskultur' är att 'kulturen' ifråga tenderar att *reiferas*, det vill säga framställs som ett ting, isolerat från omgivande materiella och sociala sam-

manhang (se Thompson 1990). Även om det i vissa fall understryks att det ursprungliga 'problemet' i mångtalsniska förortsmiljöer är klasspolarisering och socioekonomiskt utanförskap, så sägs inte sällan den livsstil, mentalitet eller 'kultur' som dessa materiella realiteter genererar, när den väl har formrats, ha en slags självständig dynamik.

Även om det inte alltid sägs uttryckligen, så anspelar delar av debatten om svenska förortsmiljöer ändå på en logik som genomsyrar den amerikanska 'underklassdebatten' (se Schierup 2001). Det har i en anda som liknar den amerikanska till exempel framställts som om det vore ett självständigt val, från förortsbarnas sida, att inte arbeta och 'göra rätt för sig' utan istället 'leva på bidrag'. Ett återkommande argument har, vidare, varit att statliga bidrag och understöd är 'passiviserande' och försätter människor i 'beroendeställning'.

Den i samhällsdebatten närmast för-givet-tagna beteckningen 'bidragsberoende' är talande i sammanhanget. Den jämställer uppbärande av statliga bidrag med exempelvis 'beroende' av droger. Liksom alkohol eller narkotiska preparat skulle bidrag skapa osjälvständiga värderings- och handlingsmönster som gör att människan inte längre till fullo förmår kontrollera sin kropp och själ. I diskussioner om 'utsatta förorter' ligger sådana premisser inte sällan till grund för antagandet att miljöer där de 'bidragsberoende' är en betydande andel av de boende mer eller mindre automatiskt kommer att genomsyras av en destruktiv livssyn, en slags 'beroendementalitet' med brist på engagemang, företagsamhet och initiativkraft.

Mauricio Rojas (1999) anspelar på tanken om en särskild 'fattigdomsmentalitet', när han på tal om situationen i landets 'utsatta förorter' slår fast att 'utanförskapet blir det sammanfogande kittet i en kollektiv identitet som grundar sig på en stark känsla av att bli utstött och inte tillhöra gemenskapen i övrigt'. Av resonemang framgår att 'det sammanfogande kitt' han talar om har en egen dynamik eftersom det, som han formulerar det, 'omvandlar den individuella utsattheten till kollektiva processer med en egen dynamik, som på ett avgörande vis återverkar på individernas sätt att hantera den egna utsattheten'.¹⁵

De 'lösningar' som lanseras utifrån ett sådant perspektiv sätter kulturella snarare än strukturella villkor i förgrunden.¹⁶ Argumenten känns igen från bland annat den amerikanska 'underklassdebatten', där 'aktiverande' så kallad *workfare* (rätt till arbete) har förespråkats som alternativ till 'passiviserande' *welfare* (rätt till välfärd) (Schierup 2001). Vad som emellertid ofta kommer i skymundan i detta sätt att

beskriva 'föroretsproblemet' är att 'aktiverande' åtgärder av det slag som här förespråkats inte i sig gör människor *mindre* 'beroende'. Föreslagna åtgärder ändrar snarare 'beroendets' karaktär. De gör människor mer 'beroende' av marknadskrafter, arbetsgivare och 'frivilliga' initiativ, till exempel välgörenhet, än av Staten.¹⁷

Svartvitt förortsliv

Även om det förvisso finns nyanser i sättet att representera etnicitet, integration och mångkulturalism, så understödjer flera diskurser, i förhållande till varandra till synes fristående och rentav motstridiga, en hegemonisk föreställning om plats och tillhörighet. En föreställning som rör både 'invandrare' och 'invandrantäta förorter'.

'Invandraren' låter sig, på det hela taget, fortfarande inordnas i två massmediala schabloner. Den ena är 'offret', den hjälplösa flyktingen eller den 'utsatta', 'förtryckta' invandrantjejen. Den andra är 'problemet', 'främlingen', den missanpassade, parabol-tittande, passiviserade och kriminella 'invandraren' eller den 'kvinnoförtryckande' och sexistiska 'invandrar mannen'.¹⁸ Det är än idag förhållandevis ovanligt att i massmediebruset höra berättelser där 'invandrare' *inte* ses som objekt, ovillkorligen styrda av sina 'främmande kulturella rötter', utan snarare som helt 'normala', i meningen *inte* 'kulturbundna', självständigt handlande subjekt.

'Invandrantäta förorter' framträder i det massmediala berättandet, på motsvarande sätt, endera i rollen som 'problem' eller som 'offer'. Jag har i artikeln belyst några av de argument – passivitet, isolering, kriminalitet eller 'beroende' – som används i reportage som först och främst tar fasta på förortens 'annorlundahet' såsom entydigt problematisk och hotfull i sig. Samtliga har de framställts som uttryck för en specifik 'urban mentalitet'. Förorten och dess befolkning framställs, alternativt, som i grunden orättfärdigt särbehandlad(e) och underordnad(e) i förhållande till det omgivande (majoritets) samhället. Det tonläge som slås an avslöjar dock en syn på förortsbefolkningen som 'offer' – den tycks sakna både självständig vilja och initiativförmåga.

Berättandet om 'förortslivet' är, vidare, onyanserat. Det upprättar en svartvit världsbild. Visst finns det, som jag tidigare påpekat, betydande gråzoner mellan dessa schablonbilder, där 'förortslivet' kan beskrivas både som 'problem' och 'exotisk krydda', som 'problem' och 'offer'. Den hegemoniska 'förortsberättelsen' bygger också mycket av sin trovärdighet just på att den lyckats fläta samman flera till synes fristående och delvis motsägelsefulla element

till en sammanhängande ideologisk kedja, bestående av bland annat argument ('boende är passiva', 'samhälle i samhället'), metaforer ('bidragsberoende', 'förortskultur'), symboler (parabolantennor, torghandel, betonghus, Mercedes), berättartekniker (dramatisering, polarisering, konfrontation) och retoriska grepp (PK, 'det här får man egentligen inte säga').

Samtidigt som berättelsen till viss del är motsägelsefull och komplex är dess huvudsakligen polariserande och endimensionella logik svår för alternativa perspektiv och infallsvinklar att i grunden utmana. Visst finns det också exempel på massmedieberättelser som på olika sätt försöker 'bryta mönstret' för att därigenom utgöra en motvikt till den hegemoniska 'förortsberättelsen'. Många gånger fungerar dessa motvikter emellertid mer som 'undantag som bekräftar regeln' än som verkliga försök till att nyansera en skev bild av tillvaron i landets mångetniska förortsmiljöer.

Förortslivet mellan stigmatisering och mångfaldig komplexitet

Det 'levda livet' i mångetniska förortsmiljöer är betydligt mer motsägelsefullt än den bild som träder fram i massmediernas oftast entydigt svartvita berättelser. Som en motvikt till de i huvudsak negativt färgade berättelser som utgivit sig för att definiera 'förortslivet' poängterade till exempel Åke Daun (1974) i början av sjuttioalet att 'förortsmänniskans' handlingsrepertoar inte alls kännetecknas av särskilt märkbar passivitet. 'Förortsmänniskan' är snarare aktiv i en rad avseenden, till exempel med att arbeta, utöva sina fritidsintressen, ha kontakt med släkt och vänner. Det ingår, menade han rentav, i vad man skulle kunna se som en slags 'storstadskultur' att inte ha tid att ägna sig åt organiserade former för kulturellt och politiskt liv.

Skilda grupper i samhället föds, har bland andra Stephen Steinberg (1981:127) konstaterat, in i olika positioner och ges därmed fundamentalt o(jäm)lika villkor. Det är många krafter som inverkar i det lokala samhällslivet. Han understryker särskilt att vi måste uppmärksamma hur skilda grupper successivt formerar värderings- och handlingsmönster som är förenliga med deras levnadsvillkor och livschanser. 'I den mån underordnade etniska grupper förefaller leva enligt annorlunda värdemönster är det', slår han fast, 'primärt ett kulturellt uttryck för att de är tvungna att leva i fattigdom'. Det är därför angeläget att anlägga ett brett analytiskt perspektiv på 'förortslivet', som uppmärksammar politiska och ekonomiska såväl som kulturella sidor av pågående marginaliseringsprocesser.

Ett synsätt på situationen i så kallat utsatta förortsmiljöer som inte grundar sig i en nyanserad och kritisk diskussion om ett intimt och dialektiskt samspel mellan struktur och kultur, mellan levnadsvillkor och värderings- eller handlingsmönster, riskerar att ge en både förenklad och ideologiskt färgad bild av det samtida samhället. Den riskerar att falla tillbaka på en förenklad tendens till att peka ut 'de främmande' och att därigenom 'beskylla offren' för deras tillvaro i samhällets Periferi. 'Sist och slutligen', konstaterar Steinberg (1981:127), 'är tesen om fattigdomskultur inget annat än en intellektuell dimridå för ett samhälle ovilligt eller oförmöget att undanröja arbetslöshet och fattigdom'.

Journalisters koloniala hållning till Förorten har förstås en rad konkreta konsekvenser. Eftersom tyngdpunkten i diskussionen förläggs endera till faktorer som 'invandrarskap' eller en påstått framväxande 'förortskultur' så är det just 'de främmandes annorlundahet' som hamnar i fokus. Idag dominerande representationer av 'förorts- och gängkultur' vidmakthåller tolkningen att 'främlingen' primärt orsakar sina egna bekymmer. Även om de uttryck som representationerna av Förorten tar sig delvis har förändrats under loppet av nittiotalet så är logiken i allt väsentligt densamma: Indirekt 'beskylls offren' för deras position i samhällets utkanter. 'De främmande', deras liv och leverne, bedöms fortsatt utifrån särskilda premisser, levnadsmönster och partikulära intressen (jfr Franzén 2001). Åtskilliga av de stereotyper och orsaksförklaringar lanseras, tenderar därmed att osynliggöra eller legitimera de processer som i första skedet genererat ojämlikheter och skilda livsmönster. Dessa livsmönster

reifieras. De framstår som oproblematiska eller naturliga inslag i vardagslivet. Alternativa tolkningsmodeller hamnar i skymundan. Det komplexa 'förortslivet' framsälls snarast som en tillvaro befolkad av karikatyrer – 'paraboltittaren', 'den bidragsberoende', 'den passive invandraren', 'machokillen' – inte av livs levande människor.

Det är i mångt och mycket journalister som skapar de bilder och föreställningar om Förorten som florerar runtom i samhället. Massmediernas beskrivning sätter upp gränser för hur människor tolkar sina personliga erfarenheter av etniska relationer. Dessa erfarenheter ses ofta i ljuset av det sätt på vilket massmedierna beskriver den 'etniska situationen' (van Dijk 1987).

Massmediernas beskrivning har, å ena sidan, en avgörande betydelse för de människor som själva aldrig har vistats i någon av de förorter som massmedierna utger sig för att beskriva. Den bildar för dem i huvudsak de referensramar inom vilka 'livet i förorten' kan föreställas. De har, å andra sidan, stor betydelse för de människor som själva lever i de förorter som massmedierna utger sig för att beskriva. Stigmatiserande bilder är nämligen något som boende många gånger tvingas förhålla sig till i sitt vardagsliv (till exempel Ristilampi 1994; Bunar 2001). Journalisters koloniala hållning till Förorten bidrar till att befästa redan starka känslor av alienation och misstro i förhållande till ett avlägset 'svenskt Etablissemang'. På så sätt riskerar den massmediala bakgård som storstädernas Periferier förpassats till, att successivt förvandla dessa storstädernas Periferier till en demokratins bakgård, vilket naturligtvis är mycket allvarligt.

Noter

1. Jag använder beteckningen 'invandrare' för att beteckna ett mer vardagligt sätt att dela in befolkningen i 'vi' och 'de'. Begreppet sätts då inom citations-tecken, för att markera det problematiska i att oreflekterat dela in befolkningen i definitiva kategorier med givna essenser. Etnisk bakgrund eller tillhörighet är socialt skapade, inte medfödda egenskaper.
2. När jag hädanefter refererar till massmediers bilder av tillvaron i mångetniska förortsmiljöer väljer jag därför att genomgående använda mig av beteckningen Förort, med stor bokstav, för att markera att det är fråga om en föreställd urban miljö och ingen faktiskt existerande plats.
3. Alla översättningar av citat till svenska är mina egna.
4. Här kan nämnas bland andra Ristilampi (1994), Bunar (2001) och Pripp (2002). Lars Nord och Gunnar Nygren (2002) konstaterar exempelvis att stora delar av Stockholm ligger i konstant 'medieskugga'. Gentemot (schablon)bilden av innerstaden som en idyll ställs (schablon)bilden av förorten som 'den farliga staden'. I innerstaden ges enskilda medborgare en viktig roll. De är kapabla att agera och kräva sin rätt. I 'förortsberättelsen' är de knappt synliga överhuvudtaget. De är i bästa fall alienerade och i behov av hjälp.
5. Se genomgången i Brune (1990), Björk (1997) och Löwander (1997).
6. En fördjupad analys av artikelserien återfinns hos Kroon (2001).
7. Genom att anamma PK-greppet är det möjligt för en debattör att angripa och smutskasta något man per-

sonligen ogillar, samtidigt få tillträde till det offentliga samtalet och, möjligen, åtnjuta en viss legitimitet för sina personliga åsikter. Se Dahlstedt (2002) och Hertzberg (2002).

8. För en översikt över denna ideologiska förskjutning, se Bunar (2001) och Borevi (2002).
9. Ett annat argument som framförts är att det som återkommande har definierats som 'hedersmentalitet' och 'medeltidskultur' hos olika 'invandrargrupper' grovt och förstärks i specifika urbana miljöer.
10. Lugna gatan är ett av de 'sociala projekt' som drivs av stiftelsen Fryshuset i Stockholm. Projektet har, som det beskrivs på Fryshusets hemsida, som syfte att 'mobilisera kraft bland yngre som befinner sig utanför samhällets gemenskap'. Det poängteras också att de som är engagerade i projektet även kan fungera 'som konsulter och lärare till skolor och vaktorganisationer'. <http://www.fryshuset.se> (02/10/08).
11. Carlbom har själv, i andra sammanhang (Carlbom 2003), framfört liknande tankegångar, om än inte på ett lika dramatiserat och osofistikerat sätt.
12. Jag har i andra sammanhang kritiskt granskat och nyanserat problembilden av 'politiskt passiva invandrare' (se Dahlstedt 2001).
13. Tonen går igen i mervärdet av de reportage som under nittiotalet har utgivit sig för att återge tillvaron i landets mångkulturella förortsmiljöer och definiera 'förortsproblemet'. 'Larmrapport: Betongförorterna är rena ghetton', löd till exempel en rubrik i *Expressen* (95/03/23). 'Betongförorterna har', slogs det fast i samma artikel, 'blivit centra för sociala problem, cancersvulster i välfärdsstaten'.
14. Se Boréus (1994) för en genomgång över den ideologiska omsvängningen, 'högervägen', i svensk politisk debatt.
15. Rojas ingick själv i den arbetsgrupp som Moderaterna under 1999 tillsatte för att rikta särskilt fokus mot allt mer tilltagande 'social segregation och utanförskap' i det svenska samhället. Det är tydligt att Rojas' tankar format arbetsgruppens synsätt (se Moderata Samlingspartiet 2001). Han har även kommit att influera Folkpartiet, hans nuvarande parti (se 2002 års valmanifest, Folkpartiet 2002).
16. Rojas (2001b) beskriver de åtgärder han själv förespråkar i följande ordalag: 'Vi måste bort från en förnedrande bidragskultur. Arbete och självförsörjning är de första nödvändiga stegen mot den värdighetsrevolution som våra förorter behöver'. Folkpartiledaren Lars Leijonborg anspelar på samma tanke-logik, när han i en tidningsintervju förklarar att partiets politik går ut på att 'vrida arbetsmarknadspolitiken från en bidragskultur till en jobbkultur' (*Göteborgs-Posten* 01/07/12).
17. Dean och Taylor-Gooby (1992:150) konstaterar här att 'vissa former av beroende betraktas som mindre naturliga, mindre "sunda" eller mindre tillfredsställande än andra'. Debattörer på den ideologiska högerkanten reducerar i princip allt det som på ett eller annat sätt kan beskrivas som 'beroende' till Staten, dess

misslyckande och dess i grunden onda insikter, medan det beroendeförhållande som exempelvis råder på arbetsmarknaden, av att som arbetstagare vara 'beroende' av arbetsgivaren, det vill säga av en låg lön som betalning för ett hårt arbete, framstår som ett av naturligt givet förhållande. Se vidare Dahlstedt (2000).

18. Ylva Brune (1996) har visat på sådana skillnader i hur 'svenskar' och 'invandrare' beskrivs i svenska dagstidningar. 'Invandrare' tenderar, visar hon, till exempel att behandlas som ett aktivt, handlande subjekt i ett fall av fem, medan siffran för 'svenskar' är fyra av fem. Dessutom behandlas 'invandrare' i mer positiva ordalag om de inte själva är handlande subjekt, utan istället utsatts för andras orättfärdiga behandling, till exempel av svenska myndigheter. En av tio 'svenska subjekt' är direkt negativt porträtterade. Bland dem återfinns främst 'onda svenskar' som på olika sätt behandlar 'invandrare' orättvist. En av tre 'invandrare som subjekt' beskrivs i entydigt negativa ordalag, i sammanhang som exempelvis rör snatteri, våldtäkt, HIV och andra sociala problem.

Litteratur

- Asp, K. (1986) *Mäktiga massmedier: Studier i svensk opinionsbildning*. Stockholm: Akademilitteratur
- Björk, Sverker (1997) "Invandrarpolitisk diskurs: Blick och överblick på svensk invandrarpolitisk debatt under tre decennier", *MERGE: Papers on Transcultural Studies* 2/97.
- Boréus, Kristina (1994) *Högervåg: Nyliberalismen och kampen om språket i offentlig debatt 1969-1989*. Stockholm: Tiden.
- Borevi, Karin (2002) *Välfärdsstaten i det mångkulturella samhället*. Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet.
- Brune, Ylva (1990) *Flyktingfrågorna i pressen 1985-1988*. Stockholm: DEIFO.
- Brune, Ylva (1996) *Svenskar, invandrare och flyktingar i rubrikerna*. Institutionen för Journalistik och Masskommunikation, Göteborgs universitet.
- Brune, Y. (2002) «Invandrare» i mediegalleriets typgalleri", i: de los Reyes, Paulina, Molina, Irene, & Mulinari, Diana (red.) *Maktens (o)lika förklådnader: Kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Stockholm: Atlas.
- Bunar, Nihad (2001) *Skolan mitt i förorten: Fyra studier om skola, segregation och integration*. Stockholm: Brutus Östling.
- Carlbon, Aje (2003) *The Imagined versus the Real Other: Multiculturalism and the Representation of Muslims in Sweden*. Socialantropologiska institutionen, Lunds universitet.
- Dahlstedt, Magnus (2000) *Mångkulturell demokrati genom civilt samhälle? En problematisering*. Tema Etnicitet, Linköpings universitet, Campus Norrköping.
- Dahlstedt, Magnus (2001) "Utanförskapets tysta motstånd: 'Politiskt passiva invandrare' som problematisk

- problembild", i Lindberg, Ingemar (red.) *Det nya motståndet: Om regnbågar mot förtryck*. Stockholm: Agora.
- Dahlstedt, Magnus (2002) "Den som sa't, den va't...: Politisk korrekthet som rasismens nya grepp?", *Socialistisk Debatt* 3/4; 45-51.
- Dahlstedt, Magnus (2004) "'Betongen slår tillbaks': Hip-hop-profeter och röster från Förorten", kommande nummer av *Häften för Kritiska Studier*.
- Daun, Åke (1974) *Förortsliv*. Stockholm: Prisma.
- Dean, Mitchell & Taylor-Gooby, Peter (1992) *Dependency Culture: The Explosion of a Myth*. Hertfordshire: Harvester Wheatsheaf.
- Eriksson, Urban, Molina, Irene, & Ristilampi, Per-Markku (2002) *Miljonprogram och media: Föreställningar om människor och förorter*. Norrköping/Stockholm: Integrationsverket/Riksantikvarieämbetet.
- Folkpartiet (2002) *En ny integrationspolitik*. Valmanifest.
- Franzén, Mats (2001) "Problemet segregation: En orättvis jämförelse", i Magnusson, Lars (red.) *Den delade staden: Segregation och etnicitet i stadsbygden*. Umeå: Boréa.
- Franzén, Mats & Sandstedt, Eva (1981) *Välfärdsstat och byggande: Om efterkrigstidens nya stadsmönster i Sverige*. Lund: Arkiv.
- Frykman, Jonas (1988) *Dansbaneeländet: Ungdomen, populärkulturen och opinionen*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Gans, Herbert J. (1995) *The War against the Poor: The Underclass and Antipoverty Policy*. New York: Basic Books.
- Grillo, Ralph (1985) *Ideologies and Institutions in Urban France: The Representation of Immigrants*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hall, Stuart (1975) "The Structured Communication of Events", i UNESCO (red.) *Getting the Message Across*. Paris: UNESCO.
- Hall, Stuart (1982) "The Rediscovery of 'Ideology': Return of the Repressed in Media Studies", i Gurevitch, Michael, Bennett, Tony, Curran, James, & Woollacott, Janet (red.) *Culture, Society and the Media*. Bungay: Methuen.
- Hall, Stuart (1988) *The Hard Road to Renewal: Thatcherism and the Crisis of the Left*. London: Verso.
- Hall, Stuart (1997) "The Spectacle of 'the Other'", i Hall, Stuart (red.) *Representation*. Milton Keynes: Sage.
- Hertzberg, Fredrik (2002) "Det olyfta lockets paradox: Att prata utan att låtas om det", i de los Reyes, Paulina, Molina, Irene, & Mulinari, Diana (red.) *Maktens (o)lika förklådnader: Kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Stockholm: Atlas.
- Kamali, Masoud (1999) *Varken familjen eller samhället: En studie av invandrardomars attityder till det svenska samhället*. Stockholm: Carlssons.
- Kellner, Douglas (1995) *Media Culture: Cultural Studies, Identity and Politics Between the Modern and the Postmodern*. London: Routledge.
- Kroon, Åsa (2001) *Debattens dynamik: Hur budskap och betydelser förvandlas i mediedebatter*. Tema Kommunikation, Linköpings universitet.
- London, Jack (1974) [1903] *Avgrundens folk*. Stockholm: Tiden.
- Löwander, Britta (1997) *Rasism och antirasism på dagordningen: Studier av televisionens nyhetsrapportering i början av 1990-talet*. Sociologiska institutionen, Umeå universitet.
- Mitchell, Timoty (1988) *Colonising Egypt*. Berkeley: University of California Press.
- Moderata Samlingspartiet (2001) *Bryt utanförskapet! Solidaritet, arbete och egenmakt i kampen mot fattigdom och utanförskap*. Arbetsgruppen mot social segregation och utanförskap.
- Molina, Irene (1997) *Stadens rasifiering: Etnisk bostadssegregation i folkhemmet*. Kulturgeografiska institutionen, Uppsala universitet.
- Nerman, Bengt (1996) *Den offentliga lögnen*. Stockholm: Atlas.
- Nord, Lars & Nygren, Gunnar (2002) *Medieskugga*. Stockholm: Atlas.
- Petersson, Birgit (1983) "Den farliga underklassen": Studier i fattigdom och brottslighet i 1800-talets Sverige. Historiska institutionen, Umeå universitet.
- Petersson, Olof & Carlberg, Ingrid (1990) *Makten över tanken: En bok om det svenska massmediesamhället*. Stockholm: Carlssons.
- Pripp, Oscar (2002) "Mediabilder och levd erfarenhet", i Ramberg, Ingrid & Pripp, Oscar (red.) *Fittja, världen och vardagen*. Tumba: Mångkulturellt centrum.
- Prot. 2001/02: 56.
- Reeves, Frank (1983) *British Racial Discourse: A Study of British Political Discourse about Race and Race-Related Matters*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ristilampi, Per-Markku (1994) *Rosengård och den svarta poesin: En studie av modern annorlundahet*. Stockholm: Symposium.
- Ristilampi, Per-Markku (1998) "Den svarta poesin: Förorten som speglingsyta", i Brune, Ylva (red.) *Mörk magi i svenska medier: Svensk nyhetsjournalistik om invandrare, flyktingar och rasism*. Stockholm: Carlssons.
- Rojas, Mauricio (1999) "En ny socialpolitisk agenda för moderaterna", *Svenska Dagbladet*. 3 september.
- Rojas, Mauricio (2001a) "Slopa socialbidrag till flyktingar", *Dagens Nyheter*. 13 februari.
- Rojas, Mauricio (2001b) "Katastrofhott mot förorten", *Göteborgs Posten*, 20 oktober.
- Schierup, Carl Ulrik (2001) "Uteslutningen politiska ekonomi: Mot en transatlantisk konvergens", *Sociologisk Forskning*. 38 [3-4]; 71-114
- Steinberg, Stephen (1981) *The Ethnic Myth: Race, Ethnicity, and Class in America*. Boston: Beacon.
- Thompson, John B. (1990) *Ideology and Modern Culture*. Oxford: Polity Press.
- van Dijk, Teun A. (1987) *Communicating Racism: Ethnic Prejudice in Thought and Talk*. London: Sage.

17. Nordiske Medieforskerkonference

Aalborg
August 11-14 2005